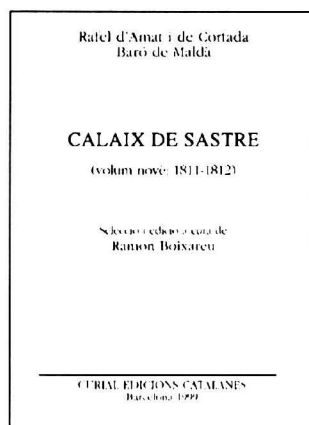

La vida a Berga a principis del segle XIX

Calaix de Sastre IX 1811-1812

De Rafel d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà
Curial, "Biblioteca Torres Amat",
Barcelona 1999

El segle XIX, fou un segle de moltes convulsions. Catalunya havia perdut durant el segle XVIII anterior la seva llibertat nacional i el poder polític propi en guanyar la guerra de successió els Borbons. Felip V, el primer rei de la nova dinastia, promulgà el Decret de Nova Planta abolint les institucions catalanes. Els Borbons, eren els nous reis d'Espanya, molt autoritaris i centralistes, seguint el model francès, país d'on eren originaris i on regnaren despòticament fins a la Revolució Francesa en què el rei fou destronat i guillotinat l'any 1793.

Berga, al peu del Pirineu, encara era vila aleshores, però al llarg del segle XIX jugà un important paper dins la política catalana i espanyola durant les diverses guerres que assolaren el nostre país en aquell segle. Per dues vegades seria la capital de Catalunya (1); la primera a la guerra contra Napoleó (1804-1814) i la segona a la primera guerra carlina (1833-1840) en què fou la seu de la Junta Superior dels Carlins a Catalunya. Berga era una plaça militar cobejada sempre per tots els bàndols en lluita, en ser la clau de pas per mig Pirineu i en gaudir d'unes bones possibilitats de defensa. Per la guerra napoleònica no fou, però, mai ocupada per l'exercit invasor francès (2) i (3). Molta gent fugí de Barcelona i de les altres terres catalanes pujant cap a la muntanya, cap el nord, a Berga i voltants, per escapar-se dels enemics francesos.

L'exercit francès dominava Barcelona i bona part de Catalunya i d'Espanya durant els anys 1804-1814, amb un trist paper jugat pels Borbons espanyols, Carles IV i el seu fill, el futur Ferran VII, amb patètiques

baralles de família i successives renúncies al tron d'Espanya. Napoleó instal·là un rei titella a Madrid, el seu germà, en José Bonaparte, (de malnom "Pepe Botella"); però la Catalunya ocupada per l'invasor era governada directament des de París, dividida en departaments francesos, ja que de fet fou annexionada a França per Napoleó, tal com explica en Joan Mercader i Riba a la seva tesi doctoral de 1949 i llibres posteriors sobre l'ocupació de Catalunya pels francesos.

Entre els barcelonins que fugien de Barcelona i pujaren a Berga a buscar tranquil·litat i a aïllar-se del domini francès, trobem a Rafel d'Amat i de Cortada, el cinquè baró de Maldà, (nebot del Virrei Amat del Perú). Fins aquí tot seria normal i sense transcendència, però passa que el Baró de Maldà escrivia un meticulós diari, conegut amb el nom de *Calaix de Sastre* del que Antoni Comas i Martí de Riquer (4) en comenten "... el *Calaix de Sastre del Baró de Maldà* excel·leix per la seva extensió, per la riquesa de dades, pel seu do d'aguda i finíssima observació dels fets, per la seva comunicació oberta, espontània amb el lector, amb el qual sembla que dialogui o que conversi, i per la seva arrelada catalanitat. I sobretot, per haver sabut fer tot això amb unes possibilitats mínimes de llengua".

Aquest dietari comprèn el període d'anys que va des de 1769 fins a 1816. Ara, des de 1988, en Ramon Boixareu l'edita periòdicament en volums solts a la col·lecció de la Biblioteca Torres Amat, de l'editorial Curial de Barcelona, (aquesta col·lecció fou fundada pel professor Antoni Comas). El volum VIII, editat l'any 1995 conté el dietari dels

anys 1808 a 1810, recull la seva arribada a Berga el 20 d'abril de 1809 i la seva estada en aquesta ciutat el 1810. Al volum IX, editat l'any 1999, recull els anys 1811-1812, durant aquest període en Rafel d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà, resideix a Berga. Valdria la pena no haver d'esperar quatre o cinc anys més per veure publicat el volum X d'aquesta important obra, el qual també parlarà de Berga ja que als inicis de 1813 encara hi residia.

Gràcies a aquests llibres podem saber avui com eren dia a dia les activitats comercials, com funcionava l'economia i el comerç. Ara ja no caldrà acudir a fonts dubtoses per a la història local com les magnífiques novel·les que Pío Baroja va escriure a principi del segle vint dedicades a la primera guerra carlina (1833-1840) com *El Humano Enigma*, *La Senda Dolorosa*, editades per primer cop l'any 1928 o *La venta de Mirambel*, de l'any 1931. Aquests llibres són novel·les i prou, mai poden ser tingudes com a font documental per explicar com era Berga i comarca durant la primera carlinada, com tampoc pot ser-ho el llibre de Benito Pérez Galdós *El Voluntario Realista*, que fa referència al Berguedà i al Solsonès en la guerra dels Malcontents (1827-1828) contra Ferran VII (5).

Transcriure paràgrafs solts del *Calaix de Sastre* del que parla de Berga i rodalies, és difícil, ja que recull textos de com era la festa de l'Ascensió o la de Corpus Christi, i evidentment la Patum d'aquests anys; la festa dels Elois; la seva pujada a Queralt o la festa de Nadal. Explica com era el carrer Major, el portal de Sallagossa, o com funcionava la vida de Berga d'aleshores. Sabem el temps que hi feia gairebé cada dia i les principals activitats berguedanes; com eren les botigues o qui eren els botiguers. El Baró de Maldà és un xic crític amb els berguedans; sens dubte el fet de ser un barceloní i viure refugiat el fa adonar d'alguns dels defectes que segons ell podria tenir l'aleshores vila de Berga. També es lamenta constantment de no poder residir a la seva enyorada casa pairal, la casa Cortada, del carrer del Pi de Barcelona.

El volum VIII, explica com va arribar a Berga el 20 d'abril de 1809

"... a medida que ens anàvem acercant a Berga, la neu de la muntanya de Queralt, al detrás, ja lo sol, tenint en abril alguna més força. L'anava derretint. I ja hi vàiem de llarg lo caseriu de Berga més clar, ... ab son castell o fortalesa, en una eminència sota canó de la vila; veient ja més alt de al vilal convent de Sant Francesc, ab son campanar quadrat al davant, pensant antes si fóra lo de la parròquia, no veient a altre campanar que pujàs com lo de Sant Francesc. Isquèrem des de la vora de casa Antic, o Gironella, a una plaça a la vora de la creu i, a la dreta amunt a la Plaça Gran des del Portal de Sallagossa (l'actual Plaça de les Fonts) i baixarem a la casa del metge, doctor Joan Sastre...."

En aquest volum VIII el dietari segueix explicant el que queda d'aquell any 1808 i tot el 1809, mentre va viure a Berga. El següent volum, el IX, darrer dels publicats fins ara, recull els anys 1811 i 1812. La vida local d'aleshores a Berga es barreja amb els fets d'importància per Espanya i Catalunya que passaven a casa nostra; es parla també de la serra de Busa i del General Luis Roberto Lacy y Gautier. Sens dubte per conèixer la vida i la història de Berga de principis del segle XIX disposem ara d'aquests dos volums i dels que es puguin publicar en el futur. Mai no agrairem prou a Rafel d'Amat i de Cortada, el cinquè baró de Maldà, que pugés a refugiar-se a Berga fugint de la guerra contra l'invasor Napoleó, ja que degut a aquest fet el seu dietari va parlar molt d'aspectes importants per Berga i la comarca.

Notes

- (1) VILARDAGA, J., *Efemérides Bergadanas*, Imp. San José, Manresa, 1919.
- (2) VILARDAGA, J., *Historia de Berga*, Tipo-litografia de Luis Taso, Barcelona 1890.
- (3) SARRIÓ, J., *La Diputació provincial de Catalunya sota la Constitució de Cadis*, (1812-1814 i 1820 - 1822), Generalitat de Catalunya, 1991.
- (4) COMAS, A., i M. DE RIQUEUR, *Història de la literatura Catalana*, Volum IV, Ariel, 1964.
- (5) FELIPE, R., *Regió 7*, 11-02-1999, 30-07-1999 i 12-02-2000.

Ramon Felipó Oriol

Llicenciat en dret, especialista en bibliografia del Berguedà